

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

_____ Н.В.Сментина

“ ___ ” _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

за магістерською програмою професійного спрямування

«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: **«Забезпечення ефективного функціонування агропромислового
комплексу (на прикладі Миколаївської області)»**

Виконавець:

студент ФЕУП

Удич Дмитро Юрійович _____

Науковий керівник:

д.е.н., професор

Балджи Марина Дмитрівна _____

Одеса - 2020

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

1.1. Агропромисловий комплекс: поняття, роль в економіці держави, міжгалузеві відносини	6
1.2. Методи дослідження агропромислового комплексу	13
1.3. Зарубіжний досвід розвитку агропромислового комплексу.....	21

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Основні тенденції розвитку агропромислового комплексу	39
Миколаївської області.....	
2.2. Аналіз системи державної підтримки аграрного сектора регіону	51
2.3. Оцінка стану агропромислового комплексу Миколаївської	56
області.....	

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Перспективи ефективного функціонування агропромислового	62
комплексу Миколаївської області.....	
3.2. Заходи підтримки малих і середніх сільськогосподарських виробників	68
регіону	
3.3. Сценарії розвитку агропромислового комплексу на основі	75
зарубіжного досвіду.....	

ВИСНОВКИ.....	81
Список використаних джерел.....	85
ДОДАТКИ.....	92

ВСТУП

Актуальність теми. Галузева структура національної економіки характеризується певними міжгалузевими пропорціями, міжгалузеві виробничі зв'язки постійно зміцнюються та розширюються. Існує процес завершення різних етапів виробництва та розподілу товару. В українській економіці відбувається взаємодія регіонів як частина інтеграційних структур - міжгалузевих кластерів. Одним з найпотужніших і різноманітних комплексів є агропромисловий комплекс. Він є складним комплексом виробництва, що об'єднує різні галузі національної економіки, а саме: сільське господарство, харчову промисловість, м'ясо-молочну, борошномельно-круп'яну, комбікормову, мікробіологічну промисловість. У цьому комплексі зайнято близько 1/3 всієї чисельності працівників. На частку його галузей припадає понад тридцять відсотків основних виробничих фондів. Галузі агропромислового комплексу формують близько 1/3 національного доходу і майже 2/5 валового суспільного продукту. На теперішній час для успішного розвитку усіх галузей АПК створюються нові форми організації агропромислового виробництва — агропромислові об'єднання, агро комбінати, агрофірми, асоціації, виробничі і науково-виробничі системи.

Агропромисловий комплекс – один з найскладніших багатогалузевих комплексів в економіці України. АПК має одне із вирішальних значень в питанні соціально-економічного розвитку країни, рівні життя населення, його забезпечення продуктами харчування, а промисловість — сільськогосподарською сировиною. Вирішення продовольчої проблеми здійснюється переважно в агропромисловому комплексі. Саме через це він є важливою ланкою економіки і мусить мати пріоритетний розвиток.

Проблеми організації діяльності агропромислового комплексу, механізми підтримки та перспективи його розвитку розглядалися багатьма науковцями, зокрема необхідно відмітити таких як: Діброва П. Т., Сальківський А. С., Мартиненко Л. І., Мостовий Г. І., Смирний В. Р., Сіваченко І. Ю. та інші.

Мета кваліфікаційної роботи – теоретичні, методичні та прикладні аспекти оцінювання перспектив розвитку агропромислового комплексу регіону.

Мета роботи реалізується через конкретні **завдання**:

дослідити сутність аграрно-промислового комплексу, його роль в економіці держави та необхідність оцінювання;

розглянути методи дослідження агропромислового комплексу;

з'ясувати особливості зарубіжного досвіду регулювання розвитку агропромислового комплексу;

визначити основні тенденції розвитку агропромислового комплексу Миколаївської області;

проаналізувати стан державної підтримки аграрно-промислового комплексу в країні та регіоні;

оцінити становище агропромислового комплексу Миколаївської області;

визначити перспективи ефективного функціонування агропромислового комплексу Миколаївської області;

запропонувати заходи підтримки малих і середніх сільськогосподарських виробників регіону;

запропонувати стратегії розвитку агропромислового комплексу в країні в цілому та досліджуваному регіоні зокрема.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних аспектів оцінювання сучасного стану розвитку АПК та розробка пропозицій щодо перспектив його ефективного функціонування.

Об'єкт дослідження – процес оцінювання ефективності функціонування АПК Миколаївської області.

Методи дослідження – метод порівнянь, табличний метод, економікостатистичний та визначення відносних пріоритетів в дослідженнях ефективності функціонування аграрно-промислового комплексу.

Інформаційна база дослідження: Закони України, наукові публікації, та монографічні видання вчених, статистичні збірники та офіційні дані органів державної статистики України та регіону.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (55 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 91 сторінку. Основний зміст викладено на 86 сторінках. Робота містить 23 таблиці, 4 рисунка.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи підготовлено публікацію «Зарубіжний досвід розвитку агропромислового комплексу», що було опубліковано у Науковому студентському віснику ФЕУП.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Агропромисловий комплекс є важливим елементом розвитку будь-якої держави, оскільки становить його матеріально-технічну базу та продовольчу безпеку. Варто відзначити роль агропромислового комплексу в розвитку економіки в цілому, оскільки саме продукція сільськогосподарських підприємств є основою інших галузей, таких як легка, харчова та переробки, забезпечення їх сировиною. Агропромисловий комплекс формується на основі агропромислової інтеграції в умовах високого рівня розвитку продуктивних сил та соціалізації виробництва.

2. Дослідження агропромислового комплексу спрямоване на аналіз поточної ситуації та визначення тенденцій та перспектив розвитку агропромислового виробництва в ринкових умовах. Дослідження повинно базуватися на основних принципах дослідження та проводитись із використанням комплексу соціально-географічних методів, прийомів та підходів.

3. Враховуючи гостроту коштів, стоїть питання про необхідність бюджетної підтримки розвитку агропродовольчого комплексу, оскільки засобів, що виділяються з бюджету, не завжди вистачає для забезпечення самоокупності діяльності суб'єктів цього комплексу. Важливою проблемою в умовах глибокої кризи для сільських територій також залишається визначення оптимального розміру державної підтримки, що здійснюється з бюджетів різних рівнів. Тому надзвичайно важливою є розробка збалансованої державної і місцеворегіональної політики щодо сприяння розвитку агропродовольчого виробництва з метою формування надійної системи продовольчої безпеки країни.

4. Дослідження сучасного стану розвитку аграрного сектору в регіоні свідчать про існування проблем, які потребують негайного вирішення. Інвестиції вітчизняних та іноземних інвесторів не дуже важливі. Миколаївська область має

великий потенціал для активної діяльності інвесторів. Важливий споживчий ринок, вигідне геополітичне розташування, природні ресурси, дешева робоча сила, міцний науковий фундамент. На сьогодні державна підтримка сільськогосподарських підприємств залишається недостатньою.

5. Ефективність економічної структури визначається якісними аспектами організації виробничо-господарських процесів, що призводить до підвищення продуктивності праці, створює умови для збільшення обсягу виробництва та реалізації та розширює тиражування. Насправді ефективність - це поєднання двох основних категорій: витрат та наслідків її досягнення. Тому їх дослідження є відправною точкою для процесу визначення ефективності управління та вдосконалення регіональних тенденцій.

6. На ефективність сільськогосподарського виробництва в Миколаївській області впливає, ряд визначених зовнішніх та внутрішніх факторів. Нейтралізація їх негативного впливу сприятиме підвищенню ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, чого можна досягти шляхом: технічного оновлення сільського господарства; розширенням та зміцненням маркетингової інфраструктури; вдалого поєднання тваринницької та рослинницької галузей; розвитку кооперації; впровадженням державної підтримки та вдосконаленням системи кредитування аграрного виробництва.

7. Миколаївська область має можливості для розвитку сільськогосподарської діяльності, можливості до підвищення агропромислового виробництва. Відкриваються перспективи в розвитку через призму тенденцій науково-технічного прогресу в сільськогосподарському виробництві. Це такі процеси як: хімізація виробництва тваринницької продукції, використання різноманітних мінеральних та органічних добрив для сільськогосподарських культур. Але недостатня фінансова підтримка держави, недосконале оброблювання земель та мала кількість опадів гальмує перспективи розвитку.

8. Основними проблемами сільських територій в Україні є невідрегульованість формування достатньої податкової бази на місцях, відсутність обґрунтованої та з усіх сторін збалансованої і фінансово забезпеченої

державної програми розвитку села, відсутність механізму реалізації фінансового забезпечення розвитку сільських територій, зруйнована соціальна інфраструктура та відсутність стимулів і коштів на її реконструкцію й розвиток, монофункціональний характер розвитку сільської економіки, основою якої залишається неефективне на сьогодні сільське господарство, відсутність умов для розвитку альтернативних напрямів підприємництва та їх подальшої різноманітності на сільських територіях; відсутність системної законодавчої і нормативної бази розвитку сільських територій; нерозуміння важливості розвитку сільських територій на основі розвитку сільського господарства та залежності від цього розвитку країни в цілому.

9. Отже, визначено два основних сценарії розвитку сфери АПК Миколаївської області. Згідно з першим, основними драйверами розвитку сільського господарства будуть: поступове пожвавлення економіки, імпортозаміщення і подальший розвиток традиційних експортних ніш. Поліпшення умов для інвестицій буде пов'язано з ефектами стимулюючої грошово-кредитної і бюджетної політики. Другий сценарій «Глобальний прорив» передбачає розробку та реалізацію науково-технологічної політики у сфері АПК. Головною метою науково-технологічного розвитку АПК України є забезпечення конкурентоспроможності української продукції на зовнішньому і внутрішньому ринках насамперед за рахунок створення, поширення і застосування новітніх досягнень науки і технологій.

Список використаних джерел

1. Брезвін М. Організаційно-методологічні засади інтеграції виробництва в АПК // Економіка АПК. 2015. № 3. С.15-17
2. Лук'яненко Д. Г. Економічна інтеграція: навч. посіб. / Д. Г. Лук'яненко. К.: КНЕУ, 2015. 204 с.
3. Бочан І.О., Михасюк І.Р. Глобальна економіка: Підруч. К.: Знання, 2017. 403 с.
4. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник (випуск 6) (За ред. П.Т. Саблука та ін.). К., ІАЕУААН, 2014, с.295.
5. Голота А. С. Стан та перспективи розвитку світового ринку зерна / А. С. Голота // Інноваційна економіка. 2014. № 3. С. 232-235.
6. Пуцентейло П.Р. Особливості функціонування агропромислового комплексу / П.Р. Пуцентейло // Вид-во «Люкс», 2016. №2. 446 с.
7. Євчук Л.А. АПК в умовах ринкової економіки // Економіка АПК, 2014, №12.
8. Саркісов А.Ю. Теоретико-методологічні принципи дослідження АПК в сучасних умовах. 2017. № 191. С. 7-9.
9. Крушельницька О.В. Методологія та принципи досліджень агропромисловості: навч. посіб. / О.В. Крушельницька. К.: Кондор, 2016. 206 с.
10. Дідьківська Л.І., Головка Л.С. Державне регулювання економіки: Навч. посіб. К.: Знання-Прес, 2015. 209 с.
11. Мостовий Г.І. Агропромисловий комплекс: державне регулювання: [монографія] / Г.І.Мостовий. Х.: Основа, 2016. 299с.
12. Попова Л.А. Вертикальна інтеграція в фермерських кооперативах розвинених капіталістичних країн: Огляд, інф. М.: ВНІТЕІагропром, 2016. 63 с.
13. An economic Study of Delaware Broiler chickens hatcheries. Delaware University Bulltin. N 572. Delaware, 2015. P. 11-14.

14. Продовольча стратегія США. Законодавча основа, механізми, підсумки реалізації / Шершнев Е.С., Ліщенко В.Ф. Ларіонов В.Г. та ін. / Під. ред. Д-ра екон. наук Шершньова Е.С. М.: Колос, 2014. 232 с.
15. Broiler production // Poultry digest. 2010. Vol. 97, N 2. P. 80-82.
16. Moss C.B., Schmitz A. Vertical integration and Trade Policy: The Case of Sugar//Agribusiness. Volume 18. No 1. Winter 2012. P. 49-59.
17. Muggeridge J.M. Does vertical integration help the industry // Misset-world poultry Volume 9. No 12. 2013. P. 36-41.
18. Ward C.E. Vertical integration Comparison: Beef, Pork, and Poultry // Current farm economics. Volume 70. No 1. 2017. P. 16-29.
19. Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери / О.М. Могильний. Ужгород: ІВА, 2015. 400 с.
20. Broiler production // Poultry digest. 2012. Vol. 63, N 4. P. 35-38
21. Сільське господарство США URL:
<http://www.geograf.com.ua/usa/252><http://www.geograf.com.ua/usa/252usaagr>
<http://www.geograf.com.ua/usa/252-usaagr>
22. Мартиненко В.Д. Програми підтримки формування АПК США. М.: ВНІТЕІСХ, 2009. 12 с.
23. Ронін М.С. Деякі проблеми формування АПК США. М.: ВНІТЕІСХ, 2012. С. 12-13
24. Паршин А.А. Вертикально інтегровані кооперативні об'єднання в сільському господарстві ЄС / А. А. Паршин // АПК: економіка, управління. 2012. № 8. С. 80-88.
25. Шпар Д. К. Реформа Спільної аграрної політики в Євросоюзі і її наслідки/ Д. К. Шпар, К. К. Беме // АПК: економіка, управління. 2008. № 7. 68 с.
26. Буздалий І.І. Аграрні відносини: теорія, історична практика, перспективи розвитку / І.І. Буздалий, А.Ф. Сарков. М.: Наука, 2010. С. 64.
27. Андрєєва М.М. Сільське господарство Франції (технологія, організація, аграрна політика). М.: Наука, 2009. С. 159.

28. Майстро С.В. Досвід державного регулювання агропродовольчих ринків у зарубіжних країнах URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007-1/doc/5/05.pdf>
29. Власов В.І. Підтримка сільгоспвиробників у зарубіжних країнах / В.І. Власов // Економіка АПК. 2014. № 5. С. 22–26
30. Діброва А. Д.: Державне регулювання сільського господарства: теорія, методологія, практика / А. Д. Діброва. К. : ВРД «Формат». 2018. 448 с.
31. Головне управління статистики у Миколаївській області: статистичні дані URL:<http://www.mk.ukrstat.gov.ua>
32. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств К.:ІЗММ, 2017
33. Переробна промисловість// Значення переробної промисловості в народному господарстві URL:
<http://www.mk.gov.ua/printpage.php><http://www.mk.gov.ua/printpage.php>
34. Інституції, що забезпечують підтримку підприємництва // Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України URL:
<http://www.me.gov.ua>
35. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» URL: <https://zakon.help/law/1877IV/edition15.08.2018/>.
36. Шкварчук Л.О. Цінове регулювання: Навч. посібник. К.: Кондор, 2014. 71с.
37. Агропромисловий комплекс Миколаївщини тримає позиції потужного учасника ринку в державі. Агropівдень: Агроновини України: веб-сайт. URL:
<http://agrooug.com.ua/archives/18760> (дата звернення 01.09.2019).
38. Білоусько Т.Ю. Ефективність сільськогосподарського виробництва: досягнутий рівень та проблеми підвищення. Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. 2013. №6. С. 78-85.
39. Ковальчук М.І. Економічний аналіз діяльності підприємств АПК: підручник. Київ: КНЕУ, 2018. 390 с
40. Зіняк Ю.Р. Ефективність розвитку тваринництва Івано-Франківської області. Сталий розвиток економіки. 2019. №3. С. 161—166.

41. Ситник В.П. Вдосконалення економічного механізму в АПК. О.: Урожай, 2017, 97 с.
42. Сіваченко І.Ю. Перспективи підвищення продуктивності агропромислового виробництва/ І. Ю. Сіваченко//. 2016. 94 с.
43. Маркова А.А. Міжнародний агробізнес/ А. А. Маркова//. 2018. 121 с.
44. Чернюк А.Г., Шмаглій О.Б. Підвищення ефективності розвитку тваринництва. К.: Наукова думка, 2018. 150 с.
45. Смирний В.Р. Хімізація агропромислової продукції: Проблеми і перспективи. Миколаїв, 2016. 134 с.
46. Філіпчук Н.А. Соціально-економічний розвиток сільських територій// Голос України, 2014. 84 с.
47. Павлов О. І. Сільські території України. Одеса : Астропринт, 2016. 229 с.
48. Бондар Н.М. Розвиток сільськогосподарських товаровиробників на засадах публічно-приватного партнерства: монографія / Н. М. Бондар. К.: НТУ, 2017. 294 с.
49. Шолойко А. С. Тенденції державної підтримки сільського господарства / А. С. Шолойко // Економіка АПК. 2017. № 5. С. 48– 52.
50. Стратегія як центральний елемент стратегічного менеджменту / Р. І. Завадяк, В. В. Попович, Л. М. Ціцак, Ю. О. Дідович, О. А. Федорович // Науковий вісник Ужгородського університету. Ужгород, 2017. Вип. 13: Серія: Економіка. С. 133–137.
51. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель- Веселяка. К. : ННЦ “ІАЕ”, 2018. 176 с.
52. Шатов Д.О., Балджи М.Д. Перспективи розвитку і економічна безпека підприємств з виробництва сільськогосподарської продукції в Україні. Інноваційний розвиток та безпека підприємства в умовах неоіндустріального суспільства: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (31 жовтня 2019 р.) Луцьк, 2019. С. 521-524.

53. Балджи М., Мрук М. Моделювання процесів прийняття маркетингових рішень на підприємствах харчової промисловості. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – Науки: економіка, політологія, історія. 2018. № 1 (253). С. 36-59. URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2018/253/pdf/36-59.pdf>
54. Економічний розвиток регіону на основі активізації підприємницької діяльності: монографія. Під ред.. А.І. Ковальов. Одеса: Атлант, 2014. 178 с.
55. Балджи М.Д. Тенденції розвитку підприємництва в Україні та Одеській області. Економічні інновації: зб. наук. праць. Вип. 59. 2015. С. 52-59.